

SRİ LANKA MÜSLÜMANLARININ SÖMÜRGE EĞİTİMİNE İTİRAZLARI VE GELİŞEN EĞİTİM SÜREÇLERİ

Emrin Çebi

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Çebi, Emrin, "Sri Lanka Müslümanlarının Sömürge Eğitime İtirazları ve Gelişen Eğitim Süreçleri", Araştırma 81, İNSAMER, Eylül 2018.

Araştırma 81

Yaklaşık 22 milyon nüfuslu Sri Lanka'nın %75'ini Budist Sinhaliler, %11'ini Hindu Tamiller, %10'unu da Müslümanlar oluşturmaktadır. Geri kalan %4'lük kesim ise farklı etnik kimliklere mensup Hristiyanlardır.

2016 yılı rakamlarına göre Sri Lanka'da 10.162 okul ve 4.143.330 öğrenci bulunmaktadır.¹ Ülkede toplam 11 üniversite vardır. Sri Lanka'da Millî Eğitim Bakanlığı altında Müslüman Okullarının Kalkındırılması Birimi (*Muslim School Development Branch*) adında ayrı bir birim bulunmaktadır. Bu birimin görevleri arasında; Müslüman okullarının takvimini hazırlamak, bu okullardaki memurları eğitmek, okullara eğitim-öğretim materyalleri sağlamak, okulların koşullarını iyileştirmek, değerlendirme

programları hazırlamak, ülkenin doğu bölgesinde geçmişteki iç karışıklıklar nedeniyle zarar gören Müslüman okullarını yeniden inşa etmek, Müslüman okullarında Mevlid-i Nebi kutlama programları düzenlemek, Arapça öğrenimini teşvik eden programlar yapmak, eğitimlerini yarıda bırakmış kız öğrencilerin okula dönmelerini sağlamak gibi konular bulunmaktadır.²

Sri Lanka'daki 2 milyon Müslüman nüfusun büyük çoğunluğu Tamil kökenlidir. Ancak ülkede 7. yüzyılda bölgeye ulaşan Arap tüccarların ve İngiliz sömürge yıllarında işçi olarak ülkeye getirilen Malayların soyundan gelen Müslüman bir kesim daha vardır. Sri Lanka, eğitime büyük önem veren bir ülkedir. Eğitimin toplumun bütün kesimleri için zorunlu olduğu ülkede okuma yazma

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

oranı %95'tir. Buradaki Müslümanlar Asya'daki diğer Müslüman topluluklara kıyasla en yüksek okuma yazma oranına sahiptir. Sri Lanka'da okula başlama yaşı beştir. Müslümanlar da dâhil devlet okullarındaki bütün öğrencilerin kitap ve forma masrafları devlet tarafından karşılanmaktadır. Müslümanlar, ister medrese ister devlet okulu statüsündeki İslami okullarda okusun, bu eğitim sürecini tamamlamak zorundadır.

Ülkenin en ünlü İslami koleji olan *Zahira*, Mısır'dan dönemin İngiliz sömürge yönetimi boyunduruğundaki hükümete muhalefeti sonucu buraya sürülen Ahmed Arabi -ülkede bilinen adıyla Arabi Paşa- tarafından kurulmuştur. Arabi Paşa, İngiliz yönetiminin kendisini 1882'de Sri Lanka'ya sürmesinden sonra, sürgünde olduğu yıllar boyunca, buradaki Müslümanları eğitim açısından kalkındırmak için çalışmıştır. Bölgenin ileri gelen Müslümanları, çocuklarını İngiliz misyoner okullarına göndermemekte direndiklerinden alternatif okullar kurma planları yapmışlardır. Arabi Paşa da bu girişimleri desteklemiş ve ülkedeki ilk Müslüman okul olan *Zahira Koleji*'nin açılmasına önayak olmuştur. Sürgün hayatı boyunca yaşadığı ev günümüzde Arabi Paşa Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Zahira ilk olarak 1894'te *Maradana Mohammedan Boys' School* ismiyle kurulmuştur. Bu tarz okulların yaygınlaşmasıyla birlikte, bölgedeki bütün diğer Müslüman coğrafyada olduğu gibi, modern eğitime intibak başlamış, böylece geleneksel eğitimle modern eğitim arasındaki ayırım da netleşmiştir.³

Sri Lanka'daki Müslümanlar her zaman modern ve geleneksel eğitimin bir harmonisinin çağın problemlerine çözüm olabileceğini savunmuştur.⁴

Bu anlayışla kurulan *Zahira* kolejleri özellikle 1948-1961 yılları arasında Pakistan, Maldivler, Hindistan, Singapur, Kenya gibi ülkelerden öğrenciler için de cazibe merkezi olmuştur.⁵

1950'lerden sonra kızların eğitimi konusu Sri Lanka'da da yoğun bir tartışma gündemi oluşturmuş, özellikle Müslüman kızların üniversite eğitimi almaları konusunda aileler ciddi bir direnç göstermiştir. 1945'te Seylan Müslümanları Burs Fonu (*Ceylon Muslim Scholarship Fund*) kurulmuş ve 1948'de başarılı öğrenciler seçilerek Mısır'a, el-Ezher Üniversitesi'ne eğitim almaya gönderilmiştir.⁶

Sri Lanka toplumları da İngiliz sömürgesiyle gelen seküler eğitim sürecinde problemler yaşamıştır. Bunun en önemli sebebi ise eğitim dilinin tekipleşmesidir. İngilizce, seküler eğitim kurumlarının eğitim dili olurken bağımsızlıktan sonra ülkenin resmî dili olarak Sinhala kabul edilmiştir. Misyoner okullarının açılmasıyla Tamil ve Sinhaliler bu okullara alınmış, ancak Müslüman halk bu okullara tepki göstermiştir. 20. yüzyıla kadar Müslümanların bu tepkisi devam etmiş, bu sebeple yükseköğretime de katılım göstermemişlerdir. Bu süreçte Siddi Lebbe gibi önde gelen Müslümanlar, halkın modern eğitime yönelmesi için girişimlerde bulunmuştur.⁷

Bu durum 1930'lardan itibaren değişmeye başlamıştır. 1931'de Sri Lanka'da eğitim zorunlu hale gelmiş, 1945'te bütün ülkede ücretsiz eğitim süreci başlamıştır. Bu süreçle birlikte Müslümanların modern eğitime katılımları artmıştır. 1950'li yıllarda Sinhala dili okullarda eğitim dili olarak yerleşmeye başlanmış, ancak Tamil olan Müslümanlar bu duruma itiraz ederek eğitim dilinin İngilizce kalmasında ısrar

etmiştir. Bu husustaki ısrar sonucu Müslümanlara Sinhali, Tamil ve İngilizceden birini seçme imkânı tanınmıştır. İngilizce eğitim almak istemeyen bazı Müslümanların bu tutumları ise yine Müslüman ileri gelenlerce eleştirilmiş, İngilizcenin dünyadaki en yaygın eğitim dili olduğu bir dönemde bu dili öğrenmemedeki direncin Müslüman Tamilleri Sinhaliler karşısında hem ülkedeki hem de dünyadaki değişimi takip etme konusunda geri bıraktığı savunulmuştur. Bu tutumun Müslümanların Sri Lanka toplumuyla uyumuna engel olup marjinalleşmelerine neden olduğu da ifade edilmiştir.⁸

İngilizcenin eğitim dili olması zorunluluğunun 1956'da üniversite seviyesinde de kaldırılmasıyla Müslümanlar Sinhala yahut Tamil dili arasında tercih yapmak durumunda kalmış ve 1960'larla birlikte eğitimde genel olarak Sinhala dili kullanılmaya başlanmıştır.⁹

Bu durum, Müslümanların bölgede dağınık yaşamasının da etkisiyle gelecek nesiller arasında Tamil dilinin unutulmasına yol açacağı endişesiyle eleştirilmektedir.¹⁰

Ülkede İngilizcenin eğitim dili olarak rağbet görmesi ise, 1970'lerin son çeyreğinde küresel ekonomiye intibak süreciyle başlamıştır. Üniversitelerin entelektüeller ve düşünürler yerine teknik elemanlar yetiştirme ve bilgi teknolojileri konusuna yönelmesiyle eğitim, piyasa temelli bir hedef üzerine yoğunlaşmıştır.¹¹

Ülkede Müslümanların okullarının denetimlerinin yapılmaması ve eğitimin bir sektöre dönüşmesi, bu alandaki en önemli problemler arasındadır. Müslüman Tamillerin resmî okullarda eğitim alma oranları da Sinhalilere kıyasla son yıllara kadar hep düşük seyretmiş, ancak son dönemde bu alanda bir

yükseliş gözlenmiştir. 2013 verilerine göre ülkede 800 Müslüman okulunda 350.000 öğrenci eğitim görmektedir. Bunun dışında Müslümanlara ait iki kolej ve bir de ülkenin güneydoğusunda bulunan ulusal bir üniversite vardır.¹²

Sri Lanka Eğitim Bakanlığı'nın raporuna göre, 1883'te bölgede 5.910 Kur'an kursu/medrese bulunmaktadır. 20. yüzyıl ortalarına kadar Sri Lankalı Müslümanlar Hindistan'ın güneyine ve buradaki Müslüman yönetime tabi olmuştur. İslami eğitimlerini ilerletebilmek ve âlim olabilmek için *Kiikakkari* ya da *Kaayalpatinam* olarak adlandırılan merkezlere devam etmişlerdir. Müslümanların ülkede İngiliz modern okullarına karşı geleneksel İslami eğitimi ön plana çıkarma tepkileri sonucu 1884'te Weligama'da *Madrasatul Bari* kurulmuştur. Bunu müteakip 1892'de Galle'de, 1899'da Kinniya'da, 1931'de Maharagama'da, 1915'te Matara'da eğitim dili Arapça olan okullar açılmıştır. Sri Lanka'da 1884-1950 arasında Arapça eğitim veren 15 kolej kurulmuştur. 2000 yılına gelindiğinde bu rakam 100'e yaklaşmıştır. Bu kurumların 88'i erkek, 13'ü kız okuludur. Bu okulları bitiren öğrenciler *Maulawis* olarak isimlendirilmektedir. Okullardan her yıl yaklaşık 1.000 öğrenci mezun olmaktadır. Bu medreselerdeki çocukların büyük çoğunluğu dar gelirli ailelerin çocuklarıdır.

Sonnotlar

- ¹ Sri Lanka Eğitim Bakanlığı, “School Census Preliminary Reports”, (2016), http://www.moe.gov.lk/english/images/Statistics/stat2015-16/2016_new3.pdf, s. 6.
- ² Muslim School Development Branch, http://www.moe.gov.lk/english/index.php?option=com_content&view=article&id=827&catid=351&Itemid=803
- ³ Azeez Foundation, M.C. Siddi Lebbe, (May 01, 2011), <http://www.azeezfoundation.com/m-csiddi-lebbe/>
- ⁴ Azeez Foundation, Dr. A.M.A. Azeez-SriLanka (1911-1973), (Oct.30,2010), <http://www.azeezfoundation.com/dr-a-m-a-azeez-sri-lanka-1911-1973/>
- ⁵ Azeez Foundation, Dr. A.M.A. Azeez-Sri Lanka (1911-1973).
- ⁶ Azeez Foundation, Dr. A.M.A. Azeez-Sri Lanka (1911-1973).
- ⁷ M.A. Nuhman, “Language and Education of Sri Lankan Muslims: Problems and Prospects”, (2013), <http://sailan-muslim.com/news/language-and-education-of-sri-lankan-muslims-problems-and-prospects-by-dr-m-a-nuhman/>
- ⁸ Nuhman, “Language and Education...”.
- ⁹ Nuhman, “Language and Education...”.
- ¹⁰ Nuhman, “Language and Education...”.
- ¹¹ Nuhman, “Language and Education...”.
- ¹² <http://sailanmuslim.com/news/language-and-education-of-sri-lankan-muslims-problems-andprospects-by-dr-m-a-nuhman/>

